DUBBA · OYSS HAZIRLIK **CEVAP ANAHTARI**

10. Sınıf Tarih Dersi 1. Dönem 2. Ortak Yazılı Sınavı · Senaryo 1

Süre: 40 dakika · Her sorunun puanı yanında yazılıdır.

Anahtar ve sorular çevrim içi

10. Sınıf Tarih · 1. Dönem 2. Ortak Yazılı (Senaryo 1)

1. Aşağıdaki tarih şeridinde 1040-1299 yılları arasında gerçekleşen önemli askerî gelişmelere ait numaralı boşluklar bulunmaktadır. Karışık olarak verilen gelişme adları tabloda yer almaktadır.

Gelişme Adları
Kösedağ Savaşı
Pasinler Savaşı
Miryokefalon Savaşı
Dandanakan Savaşı
Hıttin Muharebesi ve Kudüs'ün Yeniden Fethi
Malazgirt Savaşı

Sıra	Yıl	Askerî Gelişme
1.	1040	①
2.	1048	②
3.	1071	③
4.	1176	④
5.	1187	⑤
6.	1243	⑥

Buna göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1.1. Yukarıdaki tarih şeridindeki ① – ⑥ numaralı boşlukları, karışık verilen gelişme adlarını kronolojik sıraya göre yerleştirerek doldurunuz.

1.2. Dandanakan Savaşı ile Malazgirt Savaşı'nın Türk tarihinin seyrine etkilerini karşılaştırmak için her savaştan **bir** etki yazınız.

2. Lise öğrencisi Meral, Türk-İslam medeniyetini araştırdığı bir proje kapsamında aşağıdaki notu hazırlamıştır.

> ***Meral'in Araştırma Notu (kurgusal)*** *"Proje ödevim için XI. yüzyılda yaşamış bir bilgini araştırdım. Bu bilgin, Türk boylarının konuştuğu lehçeleri yerinde öğrenmek için yıllarca Türklerin yaşadığı toprakları dolaşmış; kelimeleri, atasözlerini ve şiirleri tek tek not etmiş. Topladıklarını 1072-1074 yılları arasında kaleme aldığı bir eserde bir araya getirmiş. Eserden seçtiğim atasözlerinden biri 'Birer birer bin olur, damlaya damlaya göl olur.' sözüydü. Bu eserin hangi dönemde ve hangi dil ortamında yazıldığını öğrenince önce çok şaşırdım, ardından büyük bir gurur duydum."*

Buna göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

2.1. Notta sözü edilen bilginin ve kaleme aldığı eserin adını yazınız. Ardından bu eserin, notta yer almayan **bir** özelliğini Türk-İslam medeniyetine katkısıyla ilişkilendirerek açıklayınız.

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

2.2. Meral'in önce şaşırmasının, ardından gurur duymasının tarihsel gerekçelerini eserin yazıldığı dönemin koşullarıyla ilişkilendirerek ayrı ayrı açıklayınız.

3. Aşağıdaki kaynağı okuyarak soruları cevaplayınız.

> ***Kaynak*** *Bir tarih öğretmeninin ders notundan (kurgusal): "Türkiye Selçuklu Dönemi'nde Anadolu'nun çeşitli şehirlerinde inşa edilen darüşşifalar, yalnızca hastaların tedavi gördüğü mekânlar değildi. Bu yapılar, vakıf gelirleriyle işletilir; hekimler, öğrenciler ve hastalar burada bir arada bulunurdu. Darüşşifanın kapıları yoksul ve zengin ayrımı gözetilmeksizin herkese açıktı. Aynı şehirde yer alan medreseler ise dinî ilimlerin yanı sıra matematik, astronomi ve tıp gibi alanlarda da eğitim verirdi. Medreselerde yetişen âlimler, Türkçenin yanı sıra Arapça ve Farsça bilgisiyle geniş bir coğrafyada iletişim kurabiliyordu. Konya, Kayseri, Sivas gibi şehirlerde birbirini tamamlayan bu iki kurum, bölge halkının gündelik yaşamına girmenin yanı sıra yeni gelen Türkmen nüfusunu da şehir kültürüyle buluşturdu."*

3.1. ve 3.2. sorularını yukarıdaki kaynağa dayanarak; 3.3. sorusunu bu derste öğrendiklerinize dayanarak cevaplayınız.

3.1. Kaynakta betimlenen darüşşifaların işleyişinin Anadolu'nun Türkleşme ve İslamlaşma sürecine **iki** katkısını açıklayınız.

3.2. Kaynakta medreselerin Anadolu'nun Türkleşme ve İslamlaşmasına katkısını gösteren **iki** özelliğini gerekçeleriyle açıklayınız.

3.3. Türk-İslam medeniyetinde bilgiye yaklaşım ile Orta Çağ Avrupası'ndaki skolastik düşüncenin bilgiye yaklaşımı arasındaki **bir** farkı açıklayınız.

4. Aşağıdaki metni okuyarak soruları cevaplayınız.

> *Leyla, Osmanlı Devleti'nin kuruluşunu araştırdığı ödevi için iki tarihçinin tartışmasını şöyle özetlemiştir (kurgusal özet):*
>
> *"Gibbons, kitabında Osmanlıları kuran topluluğu tarihte yeni ortaya çıkan bir ırk olarak tanımlar. Bu görüşünü desteklemek için Osman Bey'le ilgili bir menkıbeye başvurur. Bu menkıbe Osmanlı kroniklerinde birbirinden farklı biçimlerde anlatıldığı için Gibbons'ın kendisi de ona pek güvenmez; yine de menkıbeden yola çıkarak Osman Bey'in Söğüt'e yerleştiği yıllarda henüz Müslüman olmadığı sonucuna varır. Köprülü ise kuruluşun genel Türk tarihi içinde, Türkiye Selçuklu Devleti ve Anadolu beylikleri tarihinin devamı olarak incelenmesi gerektiğini savunur; XIII ve XIV. yüzyıl Anadolu'sunun siyasi ve toplumsal şartlarını hesaba katmadan kuruluşu açıklamaya çalışmayı ağır bir hata sayar. Köprülü'ye göre tarihte bir Osmanlı ırkı hiç var olmamıştır; beyliği kuranlar, Anadolu'daki öteki Türklerden ayrı bir unsur değildir."*

Buna göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

4.1. Metne göre Köprülü'nün, Gibbons'ın Osmanlıları kuran topluluğa ilişkin görüşüne yönelttiği **iki** itirazı açıklayınız.

4.2. Gibbons'ın Osman Bey hakkındaki sonucunu menkıbeye dayandırma yönteminin **iki** zayıf yönünü, her birini ayrı ayrı gerekçelendirerek yazınız.

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

5. Bir tarih öğretmeni, öğrencilerinden Osmanlı Devleti'nin kuruluşuna dair görüşleri karşılaştıran bir çalışma istemiştir. Öğrenci, çalışmasını aşağıdaki tabloda özetlemiş ancak Wittek satırını boş bırakmıştır (kurgusal çalışma notu).

Tarihçi	Kuruluşu Açıklayan Temel Unsur	Görüşünü Dayandırdığı Kanıt
Gibbons	Yeni bir ırkın ortaya çıkışı	Kroniklerdeki menkıbeler
Köprülü	Anadolu Türk tarihinin devamı	XIII-XIV. yüzyıl Anadolu şartları
Wittek		

Öğrenci, sınıf arkadaşına şunu söylemiştir: "Wittek ile Köprülü'nün görüşlerinde ortak bir yön var; ama ikisi kuruluşu aynı unsurla açıklamıyor."

Buna göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

5.1. Tablodaki Wittek satırının iki hücresini, Wittek'in kuruluşu açıklayan temel unsurunu ve bu görüşünü dayandırdığı **bir** kanıtı yazarak doldurunuz.

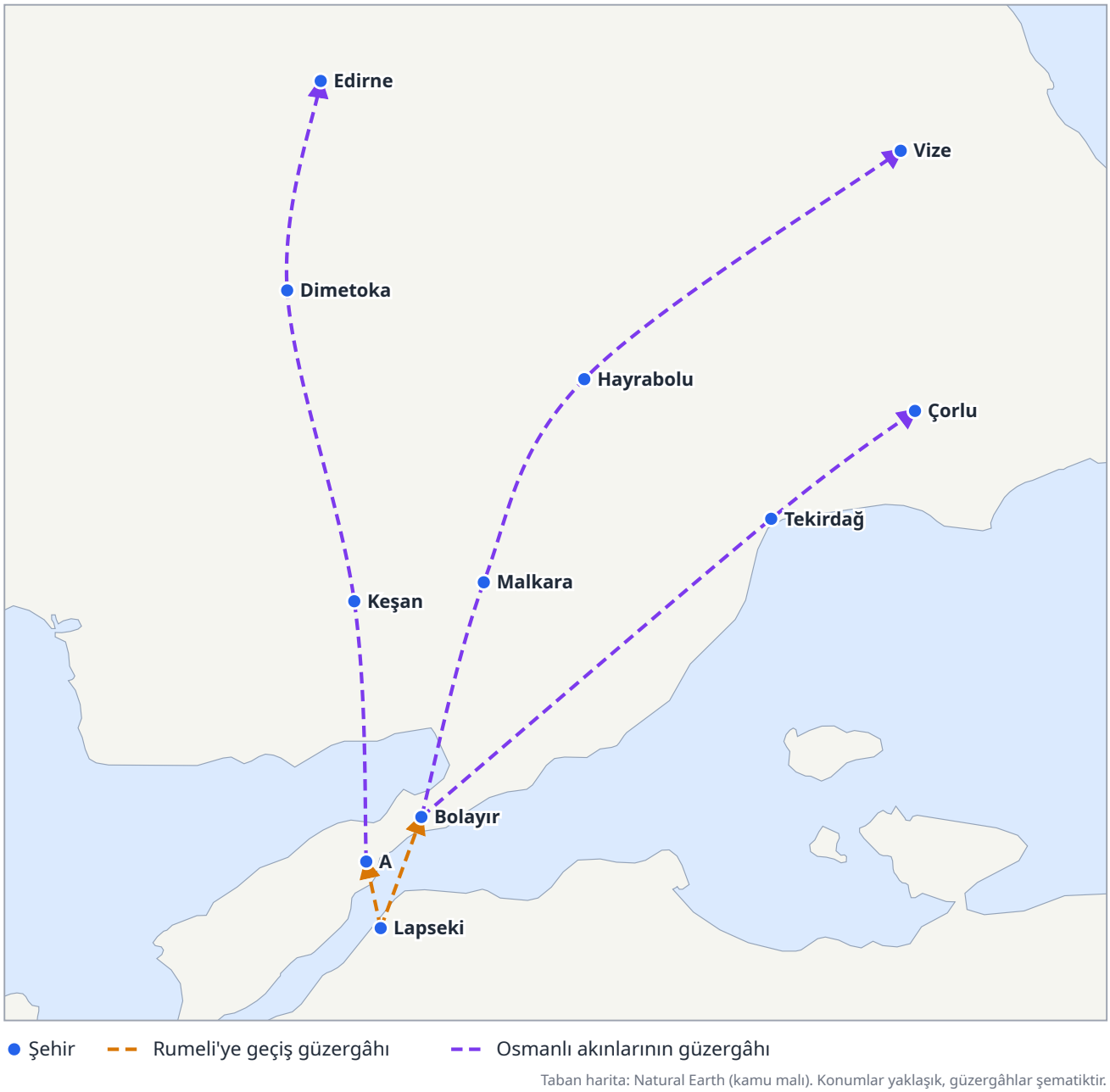
5.2. Öğrencinin sözünden hareketle Wittek ile Köprülü'nün kuruluşa dair görüşleri arasındaki **bir** benzerliği ve **bir** farklılığı açıklayınız.

6. Aşağıdaki iki kısa anlatıyı okuyarak soruları cevaplayınız.

> ***Anlatı I*** *1321'de Doğu Roma'da (Bizans) başlayan iç savaş yedi yıl sürdü ve imparatorluğu derinden yıprattı. Bu yıllarda Osman Bey'in yerine geçen Orhan Bey, uzun süredir kuşatma altında tuttuğu Bursa'yı 1326'da anlaşmayla teslim aldı. Doğu Roma İmparatoru III. Andronikos, sıranın İznik ve İzmit'e geldiğini görünce bir orduyla yola çıktı; ancak 1329'da Pelekanon'da Orhan Bey'in kuvvetlerine yenildi. İki yıl sonra, 1331'de İznik de Osmanlıların eline geçti.*
>
> ***Anlatı II*** *1341'de III. Andronikos ölünce Doğu Roma tahtı için Kantakuzenos ile V. İoannis Paleologos arasında kavga başladı. Kantakuzenos, Orhan Bey'e elçiler göndererek yardım istedi ve kızı Theodora'yı onunla evlendirdi. Bu akrabalıkla kurulan ittifak sayesinde Orhan Bey'in oğlu Süleyman Paşa'nın komutasındaki Osmanlı birlikleri 1349 ve 1352'de iki kez Rumeli'ye geçti. İkinci geçişte Kantakuzenos, Şekil 1'de* ***A*** *ile gösterilen kaleyi Süleyman Paşa'ya üs olarak bıraktı. Süleyman Paşa buradan Bolayır'ı alarak Gelibolu Yarımadası'nda denetimi ele geçirdi ve Rumeli içlerine akınlar başlattı.*

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

Şekil 1. Süleyman Paşa komutasındaki Osmanlı birliklerinin Rumeli'ye geçişi ve akınları

Buna göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

6.1. Şekil 1'de A ile gösterilen kalenin adını yazınız. Anlatı II'deki taht kavgasının Osmanlıların Rumeli'ye geçişine etkisini, anlatıdan **iki** farklı bilgiye dayanarak açıklayınız.

6.2. Anlatı I ve Anlatı II'yi birlikte değerlendirerek Doğu Roma'daki iç çatışmaların Osmanlı Devleti'nin Anadolu'daki ve Rumeli'deki konumuna yansımalarını, her bölge için **bir** madde olmak üzere **iki madde hâlinde** yazınız. Rumeli maddesinde Şekil 1'deki güzergâhlardan yararlanınız.

7. Aşağıdaki kaynağı okuyarak soruları cevaplayınız.

> ***Kaynak*** *Kurgusal bir tarih dergisinin "Bir Sultanın On Yılı" köşesinden: "Babası Kosova'da şehit düşünce tahta çıkan Yıldırım Bayezid, işe sıkıntılı bir tabloyla başladı: Doğu Romalılar Selânik'i geri almış, Karamanoğulları Eskişehir'e kadar sokulmuş, Germiyanoğulları da daha önce Osmanlılara bıraktıkları topraklara yeniden el koymuştu. Bayezid, Anadolu'ya yönelmeden önce Sırp hükümdarı Stefan*

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

> *Lazarevic ile anlaşarak onu kendisine vasal yaptı. Ardından çıktığı seferde Saruhanoğulları, Aydınoğulları, Menteşeoğulları, Hamidoğulları ve Germiyanoğulları 1390 başında Osmanlı yönetimine girdi. Sultan sonraki yıllarda yönünü yeniden Balkanlara çevirdi: 1394'te Selânik'i geri aldı ve İstanbul'u abluka altına aldı; Macaristan'a ve Venedik'in Balkanlardaki topraklarına akınlar yaptırdı. 1395'te Arnavutluk ile Bulgar Krallığı doğrudan Osmanlı'ya bağlandı. Bu gelişmelerin ardından Macarlarla Venediklilerin başını çektiği bir Haçlı ordusu toplandı; orduyu kurmaya Doğu Roma İmparatoru II. Manuel de teşvik etmişti; ordunun hedefi Türkleri Balkanlardan tamamen çıkarmaktı. 1396'da Niğbolu önlerinde Osmanlı ordusuyla karşılaşan Haçlılar büyük bir bozguna uğradı. Zafer haberi Kahire'ye ulaşınca oradaki Abbasi halifesi, Anadolu Ülkesinin Sultanı anlamına gelen 'Sultan-ı İklîm-i Rûm' unvanını Bayezid'e verdi. Bayezid, Balkanlardaki ilerleyişini sürdürürken 1397'de Akçay Savaşı'nı kazanarak Karamanoğlu Beyliği'nin topraklarını tamamen denetimine aldı; 1398'de de Kadı Burhaneddin Beyliği'nin toprakları Osmanlılara geçti."*

Buna göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

7.1. Kaynağa göre Yıldırım Bayezid'in Anadolu seferine çıkmadan önce Balkanlarda izlediği siyaseti ve bu siyasetin gerekçesini açıklayınız.

7.2. Kaynaktan hareketle Osmanlı Devleti'nin Balkanlardaki tutumunun Niğbolu Savaşı'nın çıkmasına etkisini **iki** farklı gelişmeye dayanarak açıklayınız.

7.3. Niğbolu zaferinin Osmanlı Devleti'nin konumuna etkisini kaynaktan **bir** kanıt göstererek açıklayınız.

Puanlama anahtarı ve örnek cevaplar Dubba'nın hazırladığı örneklerdir; resmî değerlendirme ölçütleri ODSGM ve okulun tarafından belirlenir.

Soru – Öğrenme Çıktısı – Beceri

Soru	Öğrenme çıktısı	Beceri
1	TAR.10.1.1. Türkistan'dan Türkiye'ye uzanan süreçte 1040-1299 yılları arasında meydana gelen önemli askerî mücadelelerin Türk tarihinin seyrine etkilerini karşılaştırabilme	SBAB1. Zamanı Algılama ve Kronolojik Düşünme
2	TAR.10.1.4. Türkistan'dan Türkiye'ye uzanan süreçte Türk-İslam medeniyetinde bilim, kültür, eğitim ve sanat alanlarında meydana gelen gelişmeleri Anadolu'nun Türkleşme ve İslamlaşma sürecine etkisi açısından değerlendirebilme	SBAB3. Tarihsel Empati
3	TAR.10.1.4. Türkistan'dan Türkiye'ye uzanan süreçte Türk-İslam medeniyetinde bilim, kültür, eğitim ve sanat alanlarında meydana gelen gelişmeleri Anadolu'nun Türkleşme ve İslamlaşma sürecine etkisi açısından değerlendirebilme	KB2.7. Karşılaştırma
4	TAR.10.2.1. Osmanlı Devleti'nin kuruluşuna dair farklı görüşleri tartışabilme	SBAB2.5. Kaynağı Yorumlama
5	TAR.10.2.1. Osmanlı Devleti'nin kuruluşuna dair farklı görüşleri tartışabilme	KB2.7. Karşılaştırma
6	TAR.10.2.2. 1299-1453 yılları arasında Osmanlı Devleti'nin Anadolu ve Rumeli'de gerçekleştirdiği siyasi ve askerî mücadeleleri yorumlayabilme	SBAB2.5. Kaynağı Yorumlama
7	TAR.10.2.2. 1299-1453 yılları arasında Osmanlı Devleti'nin Anadolu ve Rumeli'de gerçekleştirdiği siyasi ve askerî mücadeleleri yorumlayabilme	SBAB2.5. Kaynağı Yorumlama

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

Puanlama Tablosu

1.1	1.2	2.1	2.2	3.1	3.2	3.3	4.1	4.2	5.1	5.2	6.1	6.2	7.1	7.2	7.3	Toplam
12	3	9	6	6	4	4	6	8	6	8	8	6	4	6	4	100

Çözümler ve Puanlama Anahtarı

1.1. TAM PUAN (12 PUAN)

Beklenen doğru yerleşim:

Boşluk	Beklenen Cevap
①	Dandanakan Savaşı
②	Pasinler Savaşı
③	Malazgirt Savaşı
④	Miryokefalon Savaşı
⑤	Hıttin Muharebesi ve Kudüs'ün Yeniden Fethi
⑥	Kösedağ Savaşı

Puan dağılımı: her doğru yerleşim 2 puan (6 × 2 = 12 puan). Her boşluk ayrı puanlanır; bir boşluktaki hata diğer boşlukların puanını etkilemez.

KISMİ PUAN: 1 doğru yerleşim 2 puan; 2 doğru 4 puan; 3 doğru 6 puan; 4 doğru 8 puan; 5 doğru 10 puan.

SIFIR PUAN: Tüm boşluklar boş bırakılmışsa ya da altı yerleşimin hiçbiri doğru değilse 0 puan verilir.

1.2. TAM PUAN (3 PUAN)

Beklenen cevap ögeleri (1,5 + 1,5):

I. **Dandanakan Savaşı'nın etkisi:** Tuğrul ve Çağrı Beylerin liderliğindeki Oğuzlar Gaznelileri yenerek kendi devletlerini (Büyük Selçuklu Devleti) kurdu. (Kabul edilen diğer cevaplar: zaferin ardından Anadolu'nun fethi için akınlar düzenlendi; Selçuklular Sünni İslam dünyasını iç ve dış tehlikelere karşı koruma görevini üstlendi.)

II. **Malazgirt Savaşı'nın etkisi:** Doğu Roma (Bizans) ordusunun yenilmesiyle Anadolu'nun kapıları Türklere açıldı; savaştan sonra Anadolu'da ilk Türk beylikleri ve Türkiye Selçuklu Devleti kuruldu. (Kabul edilen diğer cevap: Anadolu ve Suriye'de Türk hâkimiyetinin kurulması, Avrupa'nın Haçlı Seferleri hazırlığına başlamasına yol açtı.)

KISMİ PUAN: Yalnızca bir savaşın etkisi doğru yazılmışsa 1,5 puan. Etki yalnızca tek sözcük ya da başlık düzeyinde bırakılmışsa (ör. "Dandanakan: devlet", "Malazgirt: Anadolu") her savaş için 0,5 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakılmış; iki savaşın etkileri birbirine karıştırılmış (ör. Selçuklu Devleti'nin Malazgirt'ten sonra kurulduğu); kitap bölümünde geçmeyen olay ya da kişilere dayanan veya tarihsel olarak hatalı cevaplar.

2.1. TAM PUAN (9 PUAN)

Beklenen cevap (3 + 3 + 3):

I. Bilginin adı: **Kaşgarlı Mahmud**. (3 puan)

II. Eserin adı: **Divânü Lugâti't-Türk**. (3 puan)

III. Notta yer almayan özellik ve katkısı (biri yeterli, 3 puan):

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

- Eserde XI. yüzyıl şartlarına göre kapsamlı bilgiler içeren, doğru tekniklerle çizilmiş bir dünya haritası bulunur; bu harita Türklerin yaşadığı coğrafyaya dair bilginin kayda geçirilmesini sağlamıştır.
- Eserde farklı Türk boylarının dil yapısı ve özellikleri, Arapça ve Farsça ile karşılaştırmalı örnekler verilerek anlatılır; bu yönüyle Türkçenin zenginliğini ortaya koyan bir dil çalışmasıdır.
- Eser, Türklerin aile yapısı, inançları, toplumsal ve iktisadi hayatı, devlet yapısı gibi pek çok alana ışık tutan bilgiler içerir; bu yönüyle XI. yüzyıl Türk kültür tarihinin kaynağıdır.
- Eser, Türkçenin bilinen ilk sözlüğüdür.

KISMİ PUAN: Her öge bağımsız puanlanır: bilginin adı 3, eserin adı 3, notta yer almayan özellik ve katkısı 3 puan. Özellik doğru yazılmış ancak katkıyla ilişkilendirilmemişse III. öge için 2 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakma; başka bir bilgin ya da eser adı yazma; III. ögede yalnızca notta zaten verilen bilgileri (lehçe derleme, atasözü toplama, 1072-1074) tekrar etme.

2.2. TAM PUAN (6 PUAN)

Beklenen cevap (3 + 3):

I. **Şaşırmanın gerekçesi:** Eserin yazıldığı XI. yüzyılda bilim ve edebiyat çevrelerinde hâkim dil Arapça (edebiyatta Farsça) idi. Böyle bir ortamda bir bilginin bütün emeğini Türkçenin söz varlığını derlemeye ayırması beklenmedik bir tercihtir. (3 puan)

II. **Gurur duymanın gerekçesi:** Eserdeki kelimeler, atasözleri ve örnek söyleyişler, Türkçenin dönemin hâkim dili Arapçayla boy ölçüşebilecek kadar zengin bir dil olduğunu göstermiştir; Türk kültürünün değeri ilmî bir eserle ortaya konmuştur. (3 puan)

KISMİ PUAN: Her gerekçe ayrı puanlanır (3 + 3). Gerekçe dönemin dil ortamına bağlanmadan yalnızca genel ifadeyle yazılmışsa (ör. "Türkçe eser yazılmasına şaşırdı") o öge için 1 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakma; şaşırma ile gururu aynı nedene bağlama; kitap bilgisine dayanmayan duygu ifadesi (ör. "Türkçeyi sevdiği için gurur duydu").

3.1. TAM PUAN (6 PUAN)

Beklenen cevap ögeleri (3 + 3); aşağıdakilerden kaynağa dayanan herhangi ikisi kabul edilir:

- Darüşşifaların vakıf gelirleriyle işletilip yoksul-zengin ayrımı gözetmeden herkese açık olması, halkın bu Türk-İslam kurumlarına güven duymasını ve vakıf (hayır) anlayışının Anadolu'da yayılmasını sağlayarak İslamlaşma sürecini destekledi.
- Darüşşifalarda hekimlerle öğrencilerin bir arada bulunması, tıp bilgisinin yeni kuşaklara aktarılmasını ve Anadolu şehirlerinde Türk-İslam bilim ortamının oluşmasını sağladı.
- Medreselerle birlikte şehir hayatının parçası olan darüşşifalar, yeni gelen Türkmen nüfusunu şehir kültürüyle buluşturarak Anadolu şehirlerinin Türkleşmesine katkıda bulundu.

KISMİ PUAN: Her katkı ayrı puanlanır (3 + 3). Katkı yalnızca başlık düzeyinde (açıklamasız, ör. "herkese açıktı") yazılmışsa o öge için 1 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan, kaynakla çelişen, bölüm dışı kavram kullanan (ör. Osmanlı kurumlarından söz eden) ya da tarihsel olarak hatalı cevap.

3.2. TAM PUAN (4 PUAN)

Beklenen cevap ögeleri (2 + 2):

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

I. Medreselerde dinî ilimlerin yanı sıra matematik, astronomi ve tıp eğitimi verilmesi, yetişen âlimlerin Anadolu şehirlerinde bilgiyi yaymasını sağladı; Türk-İslam kültürü bölgede kök saldı.

II. Medreselerde yetişen âlimlerin Türkçenin yanı sıra Arapça ve Farsça bilmesi, geniş bir coğrafyada iletişim kurmalarını ve İslam kültürünü farklı topluluklara aktarmalarını kolaylaştırdı.

KISMİ PUAN: Her özellik ayrı puanlanır (2 + 2). Özellik gerekçesiz, yalnızca başlık düzeyinde yazılmışsa o öge için 1 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan, kaynakla çelişen, bölüm dışı kavram kullanan ya da tarihsel olarak hatalı cevap.

3.3. TAM PUAN (4 PUAN)

Beklenen cevap ögeleri (2 + 2):

I. Türk-İslam medeniyetinde tefsir, fıkıh, kelam gibi dinî ilimlerin yanında matematik, geometri, astronomi ve felsefe gibi bilimlere de önem verildi; kütüphane, rasathane, darüşşifa gibi kurumlarla bilgi geniş halk kesimlerine ulaştı.

II. Skolastik düşüncenin hâkim olduğu Orta Çağ Avrupası'nda eğitim, büyük ölçüde rahiplerin denetimindeki katedral ve manastır okullarında Latince yapıldı; okuma yazma bilenlerin sayısı çok azdı ve Katolik Kilisesinin öğretileri bilimsel çalışmaların önündeki en büyük engeldi.

KISMİ PUAN: Yalnızca bir tarafın bilgiye yaklaşımı doğru açıklanmışsa 2 puan. Her iki taraf yalnızca başlık düzeyinde (açıklamasız) yazılmışsa 1 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan, fark yerine benzerlik yazan, bölüm dışı kavram kullanan (ör. Rönesans, Reform) ya da tarihsel olarak hatalı cevap.

4.1. TAM PUAN (6 PUAN)

Beklenen cevap (3 + 3):

I. Gibbons, kuruluşu Anadolu'daki tarihsel ortamdan koparark açıklamıştır. Köprülü ise kuruluşun genel Türk tarihi içinde, Türkiye Selçuklu ve Anadolu beylikleri tarihinin devamı olarak incelenmesi gerektiğini; XIII-XIV. yüzyıl Anadolu'sunun siyasi ve toplumsal şartlarını hesaba katmamanın ağır bir hata olduğunu savunarak itiraz etmiştir.

II. Gibbons, Osmanlıları kuran topluluğu yeni ortaya çıkan bir ırk olarak tanımlamıştır. Köprülü ise tarihte hiçbir zaman bir Osmanlı ırkının var olmadığını, beyliği kuranların Anadolu'daki öteki Türklerden ayrı bir unsur olmadığını savunarak bu iddiaya karşı çıkmıştır.

KISMİ PUAN: Her itiraz ayrı puanlanır (3 + 3). İtiraz metne dayanmadan, yalnızca başlık düzeyinde (ör. "ırk konusunda karşı çıktı") yazılmışsa o öge için 1 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan; Gibbons'ın görüşünü Köprülü'ye atfeden; kitap bölümünde geçmeyen kavramlara (ör. iç/dış eleştiri, birincil/ikincil kaynak) dayanan; ya da tarihsel olarak hatalı cevap.

4.2. TAM PUAN (8 PUAN)

Beklenen cevap (4 + 4); aşağıdakilerden gerekçeli herhangi ikisi kabul edilir:

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

- **Tutarsız anlatıya dayanma:** Menkıbe kroniklerde birbirinden farklı biçimlerde aktarılmıştır; Gibbons'ın kendisi de ona güvenmemektedir. Güvenilir bulunmayan bir anlatıdan kesin sonuç çıkarmak görüşün kendi içinde çelişmesine yol açar.
- **Menkıbenin tarihsel belge olmaması:** Menkıbeler olağanüstü olaylar ve rüyalar içeren anlatılardır; kroniklerdeki menkıbelerin gerçekmiş gibi kabul edilmesi, kuruluş dönemi için kurgusal bir tarih anlatımı ortaya çıkarır.
- **Kaynakların geç yazılması:** İlk Osmanlı kronikleri Osman Bey zamanından yaklaşık yüz yıl sonra yazılmıştır; olaydan çok sonra kayda geçmiş bir anlatı, Osman Bey dönemi hakkında kesin yargıya dayanak olamaz.
- **Tek anlatıdan genel sonuç çıkarma:** Tek bir menkıbeden Osman Bey'in sonradan Müslüman olduğu ve yeni bir ırk oluştuğu gibi büyük bir sonuç çıkarmak çok iddialı bir girişimdir; başka kanıtlarla desteklenmemiştir.

KISMİ PUAN: Her zayıf yön ayrı puanlanır (4 + 4). Zayıf yön doğru belirtilmiş ancak gerekçelendirilmemişse o öge için 2 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan; 4.1'deki ırk ya da Anadolu bağlamı itirazını aynen tekrarlayan; Gibbons'ın tezini doğruymuş gibi sunan; kitap bölümünde geçmeyen kavramlara dayanan ya da tarihsel olarak hatalı cevap.

5.1. TAM PUAN (6 PUAN)

Beklenen cevap (3 + 3):

I. **Temel unsur:** Gaza geleneği. Wittek'e göre Osmanlılar gaza geleneğinden gelen bir Türk boyuydu ve Hristiyan komşularla mücadeleyi sürdüren bu gelenek devletin kuruluşunun temel unsuruydu. (3 puan)

II. **Kanıt (biri yeterli):** Ahmedî'nin İskendername adlı eserinde Osmanlıların gaziler topluluğuna mensup olduğunu anlatan bölüm; ya da 1337'de bir cami inşası için yazılan ve Osmanlı hükümdarına "Gazi oğlu Gazi" gibi unvanlar veren kitabe. (3 puan)

KISMİ PUAN: Her hücre ayrı puanlanır (3 + 3). Temel unsur yalnızca "gaza" diye tek sözcükle yazılmışsa 2 puan; kanıt "bir Osmanlı eseri / bir yazıt" gibi adı ya da içeriği belirtilmeden yazılmışsa 1 puan.

SIFIR PUAN: Boş; Gibbons'ın veya Köprülü'nün görüşünün Wittek'e atfedilmesi; kitap bölümünde geçmeyen tarihçi ya da eser adı kullanılması; tarihsel olarak hatalı cevap.

5.2. TAM PUAN (8 PUAN)

Beklenen cevap (4 + 4):

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

I. Benzerlik: İki tarihçi de Osmanlıları Anadolu'daki Türk topluluklarının bir parçası olarak görür ve Gibbons'ın "yeni bir ırk" tezine karşı çıkar. Köprülü beyliği kuranların öteki Anadolu Türklerinden ayrı bir unsur olmadığını, Wittek ise Osmanlıların bir Türk boyu olduğunu ve Selçuklu şehirlerinden ahiler, ulema gibi unsurların beyliğe katıldığını vurgular. (Kabul: "İkisi de Gibbons'a cevap vermiş, kuruluşu Türk tarihi içinde açıklamıştır.")

II. Farklılık: Wittek kuruluşu tek bir temel unsura, gaza geleneğine bağlar. Köprülü ise kuruluşu genel Türk tarihinin, Türkiye Selçuklu ve Anadolu beylikleri tarihinin devamı olarak, Anadolu'nun siyasi ve toplumsal şartlarıyla birlikte açıklar.

KISMİ PUAN: Her öge ayrı puanlanır (4 + 4). Benzerlik ya da farklılık doğru belirtilmiş ancak açıklanmamışsa (ör. "ikisi de Gibbons'a karşı", "biri gaza diyor") o öge için 2 puan.

SIFIR PUAN: Boş; yalnızca Gibbons'ın görüşü anlatılmış; benzerlik yerine iki farklılık ya da farklılık yerine iki benzerlik yazılmış; kitap bölümünde geçmeyen tarihçi ya da kavram kullanılmış; tarihsel olarak hatalı cevap.

6.1. TAM PUAN (8 PUAN)

Beklenen cevap (2 + 3 + 3):

I. Kale: Çimpe Kalesi. (2 puan)

II. Akrabalıkla kurulan ittifak: Taht kavgasında rakibine üstün gelmek isteyen Kantakuzenos, Orhan Bey'den yardım istemiş ve kızını onunla evlendirmiştir. Bu akrabalık Doğu Roma ile Osmanlıları müttefik yapmış; Osmanlı birlikleri bu ittifak sayesinde 1349 ve 1352'de Rumeli'ye geçebilmiştir. (3 puan)

III. Kalenin üs olarak verilmesi: Yardımın karşılığında Kantakuzenos, ikinci geçişte Çimpe Kalesi'ni Süleyman Paşa'ya üs olarak bırakmıştır. Osmanlılar bu üsten Bolayır'ı alarak Gelibolu Yarımadası'nda tutunmuş ve Rumeli'deki ilerleyişlerinin dayanağını elde etmiştir. (3 puan)

KISMİ PUAN: Her öge ayrı puanlanır (2 + 3 + 3). II. ya da III. ögede bilgi anlatıdan alınmış ancak taht kavgasıyla ilişkilendirilmemişse (ör. yalnızca "kale üs oldu") o öge için 1 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan; A'yı Bolayır, Lapseki ya da Gelibolu olarak yazan (I. öge); anlatıyla çelişen (ör. Rumeli'ye geçişi Edirne'nin fethine bağlayan), anlatı dışı olay ya da kişiye dayanan veya tarihsel olarak hatalı cevap.

6.2. TAM PUAN (6 PUAN)

Beklenen cevap (3 + 3):

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

I. Anadolu'daki yansıma (Anlatı I): Yedi yıl süren iç savaşla yıpranan Doğu Roma, Bursa'nın 1326'da teslim alınmasını engelleyemedi; 1329'da Pelekanon'da yenilen imparator İznik'i de koruyamadı ve şehir 1331'de Osmanlılara geçti. Böylece Osmanlılar Bursa ve İznik çevresinde güçlerini pekiştirdi.

II. Rumeli'deki yansıma (Anlatı II ve Şekil 1): Taht kavgası, Osmanlılara müttefik sıfatıyla Rumeli'ye geçme ve Çimpe Kalesi'ni üs olarak edinme fırsatı verdi; Osmanlılar Bolayır'ı alarak Gelibolu Yarımadası'nda tutundu ve Şekil 1'deki güzergâhların gösterdiği gibi buradan Edirne, Vize ve Çorlu yönlerinde Rumeli içlerine akınlar yaptı.

KISMİ PUAN: Her madde ayrı puanlanır (3 + 3). İki madde de aynı bölgeyi anlatıyorsa yalnızca biri puanlanır (3 puan). Madde anlatıya dayanan bir bilgi içermeden genel ifadeyle yazılmışsa (ör. "Osmanlı güçlendi") o madde için 1 puan. Rumeli maddesi Gelibolu'da tutunmayı doğru anlatıp şekildeki akın yönlerine değinmiyorsa 2 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan, anlatılarla çelişen ya da bölüm kapsamı dışındaki olaylara (ör. İstanbul'un fethi) dayanan cevap.

7.1. TAM PUAN (4 PUAN)

Beklenen cevap (2 + 2):

I. **Siyaset:** Yıldırım Bayezid, Sırp hükümdarı Stefan Lazarevic ile anlaşarak onu vasalı yaptı.

II. **Gerekçe:** Taht değişikliğini fırsat bilen Doğu Roma ve Anadolu beylikleri Osmanlı topraklarını tehdit ediyordu; Bayezid, Balkanlardaki durumu güvence altına alarak bütün gücüyle Anadolu'ya yönelebilmek istedi.

KISMİ PUAN: Yalnızca siyaseti (vasallık anlaşması) ya da yalnızca gerekçeyi doğru açıklayan öğrenciye 2 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan, kaynakla çelişen (ör. Sırplarla savaştığını yazan) veya bağlam dışı cevap.

7.2. TAM PUAN (6 PUAN)

Beklenen cevap (3 + 3); kaynaktan herhangi iki gelişme kabul edilir:

- 1394'te Selânik'in geri alınması ve İstanbul'un abluka altına alınması, Doğu Roma'yı doğrudan tehdit etti; bu yüzden Doğu Roma İmparatoru II. Manuel Haçlı ordusunun toplanmasını teşvik etti.
- Macaristan'a ve Venedik'in Balkanlardaki topraklarına yapılan akınlar, bu iki gücü harekete geçirdi; Haçlı ordusunun başını Macarlar ve Venedikliler çekti.
- 1395'te Arnavutluk ile Bulgar Krallığı'nın Osmanlı'ya bağlanması Balkanlardaki Osmanlı yayılmasını büyüttü; Haçlı ordusunun hedefi Türkleri Balkanlardan tamamen çıkarmak oldu.

KISMİ PUAN: Her gelişme ayrı puanlanır (3 + 3). Gelişme kaynaktan doğru alınmış ancak Haçlı ordusunun toplanmasıyla ilişkilendirilmemişse o öge için 1 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan, kaynakla çelişen, Niğbolu'yu Balkanlardaki Osmanlı tutumuyla ilişkilendirmeyen ya da kapsam dışı bilgi (ör. Ankara Savaşı) içeren cevap.

7.3. TAM PUAN (4 PUAN)

Beklenen cevap (etki 2 + kanıt 2); aşağıdakilerden biri kabul edilir:

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

- **İslam dünyasında saygınlığın artması:** Kanıt: Kahire'deki Abbasi halifesinin Bayezid'e "Sultan-ı İklîm-i Rûm (Anadolu Ülkesinin Sultanı)" unvanını vermesi.
- **Anadolu'da hâkimiyetin genişlemesi:** Kanıt: Zaferden sonra 1397'de Akçay Savaşı'yla Karamanoğlu topraklarının, 1398'de Kadı Burhaneddin Beyliği topraklarının Osmanlı denetimine geçmesi.
- **Balkanlardaki hâkimiyetin güçlenmesi:** Kanıt: Türkleri Balkanlardan çıkarmayı hedefleyen Haçlı ordusunun bozguna uğraması ve Bayezid'in Balkanlardaki ilerleyişini sürdürmesi.

KISMİ PUAN: Etkiyi doğru belirten ancak kaynaktan kanıt göstermeyen öğrenciye 2 puan. Kaynaktan doğru bir bilgiyi aktaran ancak bunun Osmanlı'nın konumuna etkisini açıklamayan öğrenciye 2 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan, kaynakla çelişen (ör. Osmanlıların Niğbolu'da yenildiğini yazan) veya kapsam dışı bilgi (ör. Ankara Savaşı, İstanbul'un fethi) içeren cevap.

© 2026 Dubba. Bu yazılının soruları, şekilleri, puanlama anahtarı ve çözümleri Dubba'nın özgün eseridir (5846 sayılı FSEK); tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde ve değiştirilmeden çoğaltıp öğrencilere, sınıflara, okullara ve kurslara bedelsiz dağıtabilirsin; satılamaz, ücretli bir ürün ya da hizmette kullanılamaz, ticari amaçla kullanılamaz, başka sitede barındırılamaz, kaynak dubba.com.tr gösterilir. Telif Politikası 3. madde: dubba.com.tr/telif